

Šnajderov veliki, epski Familienroman

Autor se u ovom svom najkompleksnijem romanu dosad uhvatio priče o vlastitoj obitelji koja djeluje kao fikcija

PIŠE
**JAGNA
POGAČNIK**

Vjerojatno dosta pisaca u nekom trenutku pomisli kako bi valjalo napisati vlastiti "Familienroman", neki to uostalom i čine, no rijetko se kad dogodi da za to postoji doista utemeljen, literarni i izvanliterarni, razlog. Obiteljska povijest, kao jedan od indikativnih odsječaka one "velike" i literarne potraga za vlastitim identitetom, uostalom, teme su brojnih književnih djela koja obilježavaju čitavu literarnu povijest, a početak 21. stoljeća, što bi se reklo - i u nas i u svijetu, obilježili su upravo takvi naslovi, u različitim formama, ali sa sličnom početnom idejom.

Slobodan Šnajder, uvaženi, a ponekad i kontroverzni (jer kontroverznom u jednom trenutku očitom nužno postaje svatko tko razmišlja i polemizira) dramatičar, prozaik, esejist, kolumnist, uglavnom osoba s neupitnim autorskim pedigreeom, svakako ima više nego utemeljen razlog da se uhvati baš takve teme. Povijest njegove obitelji, naime, djeluje kao da je riječ o čistoj fikciji, romanu s mnogo tragičnih dijelova za kakav bi bila potrebna ogromna spisateljska imaginacija, no stvarnost se sa svojim protagonistima ponekad doista poigra bolje od bilo koje umjetnosti.

Šnajder se tako, u svome do sada najopsežnijem i usudim se reći najkompleksnijem najboljem romanu, uhvatio ne pretjerano lakog i vrlo "opipljivog" posla - priču o svojoj obitelji, koja sama po sebi djeluje kao fikcija, istrgnuti iz zbilje kojoj pripada i od nje načiniti novu fikciju.

"Doba mjedi" velik je roman, odnosno velika priča, kao i svaka koja tematizira nekoliko stoljeća, zemljopisnih lokacija, povijesnih razdoblja i mnoštvo pojedinaca koji su u njoj sudjelovali. Posvemu dru-

gome, Šnajderova nakana nije napisati veliki ili pretenciozni roman i u njemu uobličiti velike ideje, pa bez obzira na strukturu romana-rijeke i smještanje radnje od mitskih vremena, preko 18. stoljeća, 2. svjetskog rata, sve do današnjice, taj široki luk koji čini kontekst priče o autorovu ocu i majci (pa i njemu samome) zapravo je samo okvir u koji je smještena jedna intimna, "mala" priča kojom tutnji povijest i njezine posljedice.

Usredištu romana je dvoje likova, Šnajderovi otac i majka, ovdje nazvani Georg i Vera (premda je poznato kako je Šnajderov "zbijski" otac pisac Đuro Šnajder čiji biografski podaci dostupni u njegovim knjigama i enciklopedijama posve odgovaraju onim Georgovim) i njihovi bi životi, to njihovo 20. stoljeće, bili posve dovoljni za čitav jedan roman o ironiji sudbine, grotesknom zagrljaju povijesti, slučajnosti i nevjerojatnim preokretima koji su mogući u jednoj, istina kratkotrajnoj, ljubavnoj priči. Georg i Vera dvoje su ljudi čije su biografije dijametralno suprotne, kao i njihova "uloga" u povijesnom mozaiku, jer Georgova je sudbina bila "posljedica nadređenih sila", dok je Verina "posljedica njezinih odluka".

Da bismo to shvatili, dajmo, moramo zaroniti nešto dublje, što Šnajder u svome romanu i čini. Obitelj Georga Kempfa njemačka je obitelj koja koncem 18. stoljeća iz gladne Njemačke dospijeva u zemljom bogatu Slavoniju, Vukovar ili Wolkovar te kasnije Nuštar, u sklopu reformi Marije Terezije. Taj dio prošlosti, dolaska predaka na ove prostore, pametno, zadobiva obrise legende i mita u kojem je piscu moguće koristiti i elemente fantastične alegorije. I sve to nekako ide s Kempfovima, kao i drugim Nijemcima u Slavoniju, naravno do trenutka kada Europa zapadne u kaljužu Drugog svjetskog rata, pa donedavni susjedi postaju samo Nijemci, sa svim pripadajućim tadašnjim konotacijama. Dosta je u suvreme-

noj hrvatskoj prozi već i pisano o sudbini Volksdeutschera, za vrijeme i nakon svjetskoga rata (pogledati, recimo, romane Ludwiga Bauera ili "Unterstadt" Ivane Šojat Kući), no Šnajderova je perspektiva u mnogo čemu drugačija.

Osim što vrlo pomno karakterizira lik svoga oca, čovjeka koji je kao mladić unovačen u Waffen-SS što ga dovodi na poljsko ratište, samu esenciju ratnog užasa, odakle dezertira, skriva se, da bi se na kraju vratio u rodni kraj, osnovao vinkovačku knjižnicu i nastavio svoj privatni i profesionalni život, tu je i majka Vera koja se u njegov život uklapa svojom dijametralno suprotnom biografijom. Ona je, naime, u isto to vrijeme kao Hrvatica i komunistica bila zatvorena u logoru Stara Gradiška iz kojeg se spašava i nastavlja svoj obavje-

štajno-ideološki rad. Ta ironija sudbine, taj istiniti, ali potpuno literarni moment, u kojem dvoje ljudi koji su se mogli međusobno likvidirati da su se samo malo ranije sreli, postaje kratkotrajni bračni par i dobiva sina koji sada piše njihovu priču, spada u one jake motive koji nečiju obiteljsku povijest doista čine vrijednom literaturu.

Najzanimljiviji i ujedno najinovativniji postupak romana svakako je onaj u kojem njihov sin, pripovjedač Slobodan Šnajder, dobiva svoj glas - glas nerođenog djeteta koje komentira, nadopunjava sudbine svojih potencijalnih roditelja (u odvojenim pripovjednim dionicama grafički odvojenim od ostalog teksta) i kroz njihove šanse za preživljavanje traži vlastitu šansu rođenja. Taj postupak u kojem nerođeni sin svojim monolozima postaje fusnota života svojih budućih roditelja,

najdojmljiviji je dio romana koji čitavom tom epskom Familienromanu, daje dodatne konotacije uzbuđive slabosti, rizika, riječju vrlo visokog stupnja literarizacije.

Šnajderovim "Dobom mjedi" prodefilirat će i mnoštvo sporednih likova, među kojima posebno mjesto imaju ženski, a među njima svakako se izdvaja velika Georgova ljubav, Židovka Sofija, koja će u jezovitoj sceni vlastite smrti sublimirati ne samo sudbinu jedne nerealizirane ljubavi, nego i sudbinu svoga naroda u 20. stoljeću.

Inkorporirao je Šnajder mnoštvo ne samo fabularnih rukavaca, premda je centralni motiv onaj odnosa oca i sina s kojim sve na neki način počinje i završava, nego i potencijalnih zametaka tema koje proizlaze iz njegove obiteljske sudbine. "Doba mjedi" donosi i indikativne obrise mračnih hrvatskih devedesetih, otvara temu pozicije stranca u vlastitom zavičaju, pitanje snage ideologije i njezinih utjecaja na obični život. No, ne zaboravlja ni na slojevitost karakterizacije likova, osobito oca, pa neke dileme i unutarnja previranja, logično, prebacuje u drugi, digresivni oblik - formu pisma koja Georg šalje svome tada već mrtvom prijatelju ili sna kao "izlazne strategije" pripovijedanja, kojim ulazi u prostor psihoanalize.

Već naslovom koji vuče podrijetlo iz biblijske scene u kojoj Mojsije načini zmiju od vatre i mjedi u koju trebaju pogledati svi oni koji sumnjaju, Šnajderova priča, kojom je prije svega riješio neke svoje intimne "dugove", priča je i o idejama, idolima i idolopoklonstvima zbog kojih su tijekom stoljeća počinjeni brojni užasi. Upravo zbog toga ključan je glas još nerođenog sina, onoga koji događaje ne može mijenjati, ali ih može komentirati i koji postoji na toj tankoj granici zbilje i fikcije, a izvan je njegove moći na koju će od te dvije strane prijeći. "Ono što je bilo pisano, valja znati i pročitati", rekao bi pisac, a ovaj roman doista ima mnogo načina na koje ga se može čitati i interpretirati. ●